

INTJÄNANDET TILL PENSIONEN

VÄGER DET LIKA TUNGT OAVSETT NÄR DET SKER?

SENIORERNA

Innehåll

Sammanfattning	3
1. Inledning	4
2. Individens inkomster uppges ska väga lika tungt för pensionen oavsett när de tjänats in	4
2.1 Bakgrund – tankar från pensionsreformen på 1990-talet	4
2.2 Är tanken fortsatt att alla livets inkomster ska påverka pensionen i lika stor grad?	5
3. Ökande medellivslängd, pensionsåldern och behov av ett längre arbetsliv	6
3.1 En ökande medellivslängd	6
3.2 Pensionsåldern och relaterade åldersgränser	7
3.3 Behov av ett längre arbetsliv	7
4. Intjänandets och uttagsålderns påverkan på pensionen	8
4.1 Intjänandet	8
4.2 Utagsåldern	9
4.3 Utagsålderns ökande aktualitet och påverkan på pensionen	9
5. Vad väger tyngst för pensionen: antal arbetsår, uttagsålder eller både och?	11
5.1 Bakgrund och typfall	11
5.2 Vad räcker ett 45-årigt arbetsliv till?	11
5.3 Utagsålderns påverkan vid lika många års arbetsliv	13
5.4 Hur påverkas pensionen av ett eller flera års ytterligare arbete?	14
5.5 Pensionsbehållningens betydelse	16
6. Slutsatser	17
Källor	20
Bilaga 1	21

Författare: Anna Eriksson, utredningschef och pensionssakkunnig SPF Seniorerna

Sammanfattning

Vid pensionsreformen på 1990-talet betonades att man ville undvika att inkomster som tjänades in tidigt i livet i mindre grad påverkade pensionen, jämfört med de inkomster som tjänades in senare. Därför underströks att livsinkomsten härnäst ska vara avgörande för pensionens storlek samt att oavsett när under livet inkomsterna tjänas in ska de väga lika tungt vid pensionsberäkningen.

Av denna rapport framgår att det är missvisande att påstå att alla pensionsgrundande inkomster väger lika tungt vid beräkning av pensionen. De tidiga arbetsåren får en liten effekt på pensionen och de sena arbetsåren en stor effekt. Med andra ord tvärtemot pensionsreformens intentioner. Systemet belönar därmed inte en tidig inträdesålder och ett långt arbetsliv. Snarare är uttagsåldern betydelsefull, dvs hur många år pensionen förväntas räcka och därmed att det man företar sig i slutet på arbetslivet får en relativt stor vikt för pensionen. Differensen i pension mellan dem med tidig start och många års arbetsliv, som dessutom sällan kan arbeta till högre åldrar, och de som arbetat färre år men skjuter på uttaget riskerar att växa. Detta kan påverka synen på rättvisa både mellan grupper men också avseende utfallen från pensionssystemet.

Uttagsåldern kan mycket väl bli mer betydelsefull för människors pensionsnivå än antalet år i arbete. Vid samma lönenivå kan räkneexempel med 40 års arbetsliv och en något senare uttagsålder få en flera tusenlappar högre pension än den som har arbetat i 45 år. Alternativt kan man med runt 30 års arbetsliv men en senare uttagsålder få ungefär samma pension som den som arbetat i 40-45 år. Vid likartad lön och karriär leder ett större antal arbetsår inte nödvändigtvis till en högre pension jämfört med ett klart kortare arbetsliv, eftersom uttagsåldern spelar stor roll.

Dessutom får ytterligare arbetsår i slutet av arbetslivet en tydligt större effekt på pensionen än ytterligare års arbete i starten av arbetslivet. Exempelvis kan ett års extra arbete i slutet vara minst fyra gånger mer värdefullt för pensionsnivån än om det extra arbetsåret hade genomförts i unga år. Det beror mycket på att pensionen förväntas räcka en kortare tid.

Även om rapportens resultat är nedslående för personer som börjar arbeta tidigt går det att konstatera att personer som börjar arbeta senare eller har avbrott under arbetslivet mycket väl kan kompensera för sådan frånvaro genom att förlänga arbetslivet i slutet något. Det finns därmed ett behov av att komplettera informationen om att hela livet räknas för pensionen med att uttagsåldern kan få större betydelse för pensionen än livsinkomsten och antal år i arbetslivet.

De beskrivna skillnaderna i pensionsutfall, pensionsnivåerna som sådana och det missvisande påståendet om livsinkomstprincipen och att alla inkomster väger lika tungt för pensionen medför legitimitetsproblem för systemet. Sådana skillnader och upplevda orättvisor kan komma att öka på kort sikt då valet av uttagsålder blir alltmer utspritt samtidigt som förväntningarna på ett längre arbetsliv troligen inte kommer att kunna uppfyllas av merparten arbetstagare.

Pensionssystemet kan inte sägas leva upp till grundtankarna om att det ska löna sig att ha arbetat, en kompensationsgrad ungefär som i det tidigare systemet eller att inkomsterna som bestämmer pensionen väger lika tungt oavsett när de tjänas in. Systemet behöver renoveras och utvecklas. Pensionerna måste höjas och det ska löna sig att ha arbetat för sin pension – oavsett när arbetsinsatserna har skett.

1. Inledning

En grundtanke i pensionssystemet är livsinkomsten, som hävdas ska innebära att alla livets inkomster ska räknas för ens pension och allt intjänande oavsett när det sker ska ha lika stor betydelse för pensionen.

Sedan pensionsreformen har medellivslängden ökat snabbare än väntat. Sent omsider har det också genomförts höjningar av en lång rad formella åldersgränser. Det informeras allt oftare om att lägga till ett extra år i slutet på arbetslivet för att öka på pensionen. Och med en flexibel pensionsålder har spridningen i människors val av uttagsålder också ökat – särskilt före men även efter pensionsåldern/riktåldern.

Detta aktualiserar frågan om allt intjänande faktiskt väger lika tungt för pensionen idag. Finns det perioder av arbetslivet som väger tyngre eller lättare för pensionens storlek? Spelar intjänandet (så som antal arbetsår och lönenivån) en större, lika stor eller en mindre roll än uttagsåldern?

Denna rapport går igenom, analyserar och svarar på dessa frågor. Rapporten disponeras på följande sätt: vi börjar med en bakgrund med resonemang från pensionsreformen och hur de står sig idag, vilket följs av en kort beskrivning av hur medellivslängd, pensionsålder och behov av ett längre arbetsliv har utvecklats. Därefter studeras intjänandets och uttagsålderns påverkan på pensionen, vilket sedan leder till ett kapitel med beräkningar där just intjänandets och uttagsålderns betydelse för pensionen jämförs. Rapporten avslutas med slutsatser.

2. Individens inkomster uppges ska väga lika tungt för pensionen oavsett när de tjänats in

2.1 Bakgrund – tankar från pensionsreformen på 1990-talet

Oavsett tidpunkt för intjänande ska inkomsterna väga lika tungt för pensionen

Pensionsreformen på 1990-talet innebar en övergång från det förmånsbaserade ATP-systemet där ett begränsat antal bästa år bestämde pensionen, till ett avgiftsbaserat system där hela livets inkomster ska ligga till grund för pensionen. I de förarbeten, *Prop. 1993/94:250 Reformering av det allmänna pensionssystemet*, som pensionssystemet baseras på återfinns på flera ställen skrivningar som denna: ”Dagens s.k. 15- och 30-årsregler vid beräkning av inkomstrelaterad pension föreslås bli ersatta av livsinkomstprincipen. Det innebär att alla pensionsgrundande inkomster skall väga lika tungt vid beräkning av ålderspensionen oavsett när under livet de tjänats in.”

Det understryks också att i det gamla ATP-systemet påverkade de inkomster som tjänades in tidigt i livet i mindre grad pensionen, jämfört med de inkomster som tjänades in senare. Detta sågs inte som önskvärt och därför betonas avseende det nya pensionssystemet att livsinkomsten ska vara avgörande för pensionens storlek samt att oavsett när under livet som inkomsterna tjänats in ska de väga lika tungt vid pensionsberäkningen.

Ungefär samma pensionsnivå som i tidigare system

En ambition med det nya pensionssystemet var också att en person som förvärvsarbetat i 40 år med en jämn löneutveckling och pensionering vid 65 års ålder skulle kunna förvänta sig en allmän pension på omkring 60 procent av den tidigare lönen (kompensationsgrad) – dvs på ungefär samma nivå som i det tidigare systemet. Detta utgick ifrån en pensionsavgift på 18,5 procent av bruttolönen, men några år senare sattes avgiftsnivån istället till 17,21 procent. Därmed

blev avsättningen till allmän pension 7 procent lägre än vad som var avsikten.¹ Idag får dock många pensionärer en kompensationsgrad för allmän pension som motsvarar cirka 50 procent eller lägre.² Förklaringen är i huvudsak dels en ökad medellivslängd som inte matchats av olika åtgärder för ett längre arbetsliv dels att pensionsavgiften alltså blev lägre än planerat och inte har förstärkts sedan dess.

Arbetsinsatserna ska ge avtryck på pensionen

I *Prop. 1997/98:151 Inkomstgrundad ålderspension, m.m.* betonas även att det nya pensionssystemet i högre grad än ATP-systemet ska bygga på utfört förvärvsarbete samt uppmuntra till arbete: ”Beräkning av inkomstgrundad ålderspension enligt de reformerade reglerna skall bygga på den s.k. livsinkomstprincipen, som innebär att i princip alla pensionsgrundande inkomster under livet har betydelse för pensionsnivån och väger lika tungt oberoende av när under livet de tjänas in. På detta sätt erhålls inom det allmänna pensionssystemet ett nära samband mellan förvärvsinkomster och den framtida ålderspensionen, vilket i sin tur bidrar till att stärka de ekonomiska drivkrafterna för förvärvsarbete.”

En utbredd kritik mot pensionssystemet idag är dock att det lönar sig dåligt att ha arbetat för pensionen³, vilket kan hänvisas både till de två ovan nämnda förklaringarna avseende den sjunkande kompensationsgraden samt att grundskyddet har förstärkts.

2.2 Är tanken fortsatt att alla livets inkomster ska påverka pensionen i lika stor grad?

Tanken att inkomsterna oavsett när de tjänas in ska väga lika tungt för pensionen återkommer exempelvis i *Ds 2019:2 Höjda åldersgränser i pensionssystemet*: ”Den inkomstgrundade delen av ålderspensionen ska baseras på livsinkomstprincipen, dvs. alla den enskildes inkomster upp till ett visst tak – under förutsättning att de överstiger ett visst årligt gränobelopp – under hela förvärvslivet grundar pensionsrätt och väger lika tungt oberoende av när de tjänats in.”

Också i direktiven till *SOU 2025:41 – Pensionsnivåer och pensionsavgiften* uppges bland annat att det finns en ”direkt koppling mellan inbetalade pensionsavgifter och pensionens storlek” samt att ”intjänandet i pensionssystemet bygger på livsinkomstprincipen, vilket innebär att de inkomster som tjänas in under hela livet ligger till grund för den inkomstgrundade pensionen.”

Liknande resonemang återfinns hos Pensionsmyndigheten. Till exempel informationsbroschyren *Hela livet räknas – när du sparar till din allmänna pension*, i vilken antyds att hela livets inkomster påverkar pensionen och att ”...ju mer pengar du har betalat in till din pension under arbetslivet, desto större blir din pension.” Med andra ord, ju större intjänande desto högre pension. Vidare förklarar Pensionsmyndigheten hur pensionens storlek bestäms: ”Hur stor pension du får beror på din livsinkomst. Det innebär att ju längre tid du arbetar och betalar skatt desto större blir din pension.” Med andra ord, ju fler arbetsår desto högre pension bör man få.⁴

¹ För en mer detaljerad förklaring kring 18,5 respektive 17,21 procent se Pensionsmyndighetens webbsida, *Finansiering av pensionssystemet*. Initialt var också tanken att 2 procent skulle avsättas till premiepensionen, men det blev 2,5 procent.

² Vilket framgår hos exempelvis Finanspolitiska rådet (2022), Folksam (2025), Minpension (2024), Pensionsmyndigheten (2025) och SPF Seniorerna (2021).

³ Se till exempel LO (2022) TCO (2023), SACO (2023), SPF Seniorerna (2023) *Lönar det sig att arbeta för pensionen?*.

⁴ Förvisso skulle ”ju längre tid du arbetar” kunna syfta på såväl många års arbetsliv som ett arbetsliv till en högre ålder, alternativt både och. Se Pensionsmyndighetens webbsida *Händelser i livet som kan påverka pensionen*.

Under de senaste åren har också politiker engagerade i pensionsfrågorna i olika kontexter refererat till vikten av livsinkomstprincipen och/eller att alla inkomster under livet ska räknas lika för pensionen.⁵

Det bör även nämnas att Pensionsmyndigheten också är tydlig med att den som arbetar till en högre ålder får en högre pension än vad som annars vore fallet (till exempel till 68 år istället för 67 år). ”Ett års extra arbete kan ge tusenlappar mer i pension.” Vilket förklaras av att pensionen man tjänat in fördelas på färre år ju längre man väntar med sitt uttag och att man fortsätter att tjäna in till sin allmänna pension när man arbetar vidare.⁶

Resonemang kring att extra arbetsår i slutet av arbetslivet kan höja pensionen är förhållandevis lätta att finna också från politiskt håll. Samtidigt finns även en rad exempel där politiker från olika partier betonar det motsatta, dvs vikten av att komma in i arbetslivet tidigt för pensionens skull. Sådana tongångar tas också upp i Pensionsgruppens överenskommelse år 2017.⁷

Tanken att pensionen baseras på hela livets inkomster och att varje intjänad krona ger lika mycket pensionsrätt (pensionsrätter avser det man varje år tjänar in till den allmänna pensionen) oavsett när i livet den tjänas in framstår därmed som en central princip i pensionssystemet. Men flera grundsatser i pensionssystemet levs alltså dessvärre inte upp till idag – för många lönar det sig dåligt att ha arbetat för sin pension och kompensationsgraden blir lägre än förväntat. Hur står det då till med tanken att alla inkomster ska väga lika tungt för pensionen oavsett när intjänandet sker?

3. Ökande medellivslängd, pensionsåldern och behov av ett längre arbetsliv

3.1 En ökande medellivslängd

Mellan åren 2000 och 2024 ökade medellivslängden vid 65 års ålder i Sverige totalt sett med cirka 2,8 år (2,3 år för kvinnor och 3,5 år för män). Detta får stora effekter i pensionssystemet, för arbetar man då inte till högre åldrar blir pensionen allt lägre. Men att medellivslängden ökade snabbare än prognosticerat var ett faktum redan under slutet på 1990-talet. Dessvärre dröjde det över 20 år innan pensionsåldern och relaterade åldersgränser började höjas, och från och med år

⁵ Exempelvis: ”...varje intjänad krona påverkar pensionen” (motion från 2024 av Annika Strandhäll, socialförsäkringsminister 2014-2017 samt 2019), ”Pensionssystemet är livsinkomstbaserat. För de som har arbetat ett långt arbetsliv med kollektivavtalsenliga löner och tjänstepensionsavsättningar så kommer de att märka av effekten av att ha arbetat. Varje år räknas och är betydelsefullt.” (Svar på en Skriftlig fråga 2022 från Ardalan Shekarabi, socialförsäkringsminister 2019-2022) samt ”Det är viktigt för legitimiteten i systemet att pensionerna återspeglar livsinkomstprincipen så att drivkraften för arbete finns.” (uttalande år 2023 i Aftonbladet av Anna Tenje, socialförsäkringsminister 2022-2026).

⁶ Se Pensionsmyndighetens webbsida *Jobba längre ger högre pension*.

⁷ I Pensionsgruppens överenskommelse anges att ”För att nå ett längre arbetsliv och långsiktigt hållbara pensioner behöver fokus också sättas på inträdet på arbetsmarknaden.” Detta upprepas i Proposition 2018/19:133 om riktåldern. Därutöver finns likalydande exempel från Kristdemokraterna ”Att sänka etableringsåldern är viktigt för både samhället och pensionssystemet men även för den enskildes framtida pension” (Motion till riksdagen 2021/22:4215), Sverigedemokraterna ”För att ge unga möjligheten att öka sin framtida pension anser motionärerna att ett tidigare inträde på arbetsmarknaden än i dag vore betydelsefullt” (Finansutskottets betänkande 2017/18:FiU20) och Socialdemokraterna – angående frågan om hög examensålder och hur det påverkar pensionssystemet – ”är viktig och relevant för såväl den egna pensionen och pensionssystemet som för att upprätthålla välfärden.” (Svar på skriftlig fråga 2015/16:1042).

2026 finns en riktålder⁸ som ligger på 67 år. Till den knyts andra åldersgränser i pensionssystemet och i kringliggande trygghetssystem, så som grundskydd, arbetslöshetsförsäkring, sjukförsäkring med mera. Riktåldern ska ses som en rekommendation på när man bör gå i pension. Det är dock fortfarande möjligt att påbörja uttaget av allmän pension som tidigast tre år före riktåldern. Riktåldern 67 år gäller för personer födda på 1960-talet. Medan det för personer födda fram till 1957 fortsatt var 65 år som gällde som pensionsålder och för de födda 1958 och 1959 gällde 66 år. Framöver väntas riktåldern höjas i takt med medellivslängden – personer födda på 1970-talet kan sannolikt se framemot en riktålder på 68 år, för 80-talisterna blir det troligen 69 år osv.

3.2 Pensionsåldern och relaterade åldersgränser

Åldern för uttag av pension har sedan det nya pensionssystemet trädde i kraft för ungefär 25 år sedan varit flexibel. Före dess var pensionsåldern 65 år och avseende det nya pensionssystemet sattes många åldersgränser i angränsande trygghetssystem liksom i grundskyddet till just 65 år. Lägsta ålder för uttag bestämdes då till 61 år medan någon övre åldersgräns för uttag av pension inte finns. För många var (och är) 65 års ålder synonymt med pensionering, och även om denna norm därefter har försvagats har den fortsatt genomsyrat tankebanor och regelverk.⁹ Inte minst gäller det åldersgränserna i pensionssystemet och i trygghetssystemen som började höjas först från år 2023. Ett tydligt tecken på att 65-års-normen har försvagats är den spridning i människors uttagsålder som har skett. I årskullarna 1938-1940 var det 75-77 procent som tog ut sin pension vid 65 års ålder och cirka 10 procent vardera före respektive efter 65 år. När årskullarna 1956 och 1957 (de två sista med pensionsålder 65 år) studeras var det cirka 37 procent som tog ut i 65-årsåldern, 35 procent före 65 år och 16-19 procent efter 65 år. För årskull 1958 och 1959, med pensionsålder 66 år, handlar det om drygt 35 procent som tar ut före 65 år och cirka 20 procent vid 65 år. Således omkring 55 procent som tar ut pension före sin pensionsålder, vilket alltså är betydligt högre än i årskullarna 1956 och 1957 till exempel. Med tiden har alltså en betydande spridning av åldern för uttag av pension inträffat – både före och efter den gällande pensionsåldern/riktåldern.

3.3 Behov av ett längre arbetsliv

Förändringar i livslängden spelar, som nämnts, stor roll i pensionssystemet eftersom en högre medellivslängd medför att en allt senare pensionering krävs för att den allmänna pensionen ska hamna på samma nivå (en kompensationsgrad på cirka 60 procent för allmän pension) som för systemets första årskullar födda runt 1940. Om människor inte arbetar längre när livslängden ökar blir pensionen allt lägre för varje ny årskull pensionärer eftersom pensionsbehållningen (det totala pensionskapital som individen har samlat ihop) då ska fördelas på fler år.

Detta hanteras automatiskt genom att delningstalen i systemet följer medellivslängden, det vill säga för varje ny årskull blir delningstalen allt högre jämfört med tidigare årskullar. Automatiken med delningstalen tillämpas oavsett av om det finns arbetsmöjligheter till högre åldrar för alla berörda eller ej, om olika arbetsmiljöåtgärder har genomförts eller ej, om trygghetssystemen når högre åldrar eller ej, om lagstadgade pensionsåldrar har höjts eller ej, och så vidare. Med andra ord, delningstalen ökar successivt vare sig människor kan arbeta längre eller inte.

Ett bekymmer i sammanhanget är att även om det har införts en riktålder är det osäkert om särskilt stora skaror framtida pensionärer kommer att kunna arbeta till sin riktålder. Flera opinionsundersökningar har gjorts, bland annat tror drygt hälften av tjänstemännen i åldern 50–

⁸ Syftet med riktåldern är dock inte att höja pensionsnivåerna utan att upprätthålla dem. Och för att nå en allmän pension på omkring 60 procent av slutlönen räcker inte arbete till riktåldern, helst bör man arbeta 1-2 år längre än så. Även vid arbete till sin riktålder i framtiden får man räkna med en allmän pension på drygt 50 procent av slutlönen.

⁹ Medelpensionsåldern har fram till och med 2022 legat på mellan 64,5 och 65 år. År 2023 ökade den dock till 66 år, vilket avser årskull 1958 som har just pensionsålder 66 år. Därefter sjönk den till 65,5 år 2024.

67 år i TCO:s undersökning att de kommer att gå i pension före sin riktålder. Det finns alltså en risk att allt färre klarar av att arbeta till sin riktålder framöver jämfört med tidigare när pensionsåldern var 65 år.

Genom medellivslängdens ökning har fokus alltså också kommit att riktas mot behovet av ett längre arbetsliv. Dels genom höjningen av pensionsrelaterade åldrar dels genom uppmaningar om att arbeta vidare och inte minst de ekonomiska fördelar i pensionshänseende som en förlängning av arbetslivet kan ge (likt Pensionsmyndigheten i avsnitt 2.2). Dock beskrivs detta ofta som en bonus i form av ett extra pensionstillskott snarare än en nödvändighet för att människor inte ska få en allt för låg pension, vilket det ju i grunden handlar om. Tyvärr har det varit mer ovanligt med information som också betonar att just pensionering vid 65 år riskerar att ge en för låg pension genom konstruktionen med delningstalen samt att uttagsåldern och antalet förväntade år som pensionär också påverkar pensionen.

4 Intjänandets och uttagsålderns påverkan på pensionen

Den inkomstgrundade allmänna pensionen kan något förenklat sägas beräknas genom att pensionsbehållningen divideras med det aktuella delningstalet vid pensionering. Såväl intjänande som uttagsålder har därmed påverkan på pensionen.

4.1 Intjänandet

Avseende intjänandet gäller att pensionsbehållningen påverkas av antal arbetsår, inkomstnivå under nämnda år och uppräkningsgraden av kapitalet fram till att uttag sker. Ju större pensionsbehållning och ju fler arbetsår desto högre pension, och vice versa i båda fallen. Således bör ett längre arbetsliv och en högre lön, allt annat lika, betyda en större pensionsbehållning och en högre pension. Vid lika lön och likartad löneutveckling bör ett större antal år med pensionsgrundande inkomster då leda till en högre pension än ett mindre antal år. När det gäller den årliga förändringen av pensionen under sparandetiden räknas pensionsrätterna varje år om med inkomstutvecklingen i samhället (inkomstindex). Detta upplägg bör säkra att inkomsterna som påverkar pensionen väger lika tungt oavsett när de tjänas in.¹⁰

Ett enkelt exempel som visar skillnaden i pensionsbehållning i inkomstpensionen vid samma delningstal syns i tabell 1 där 3,5 respektive på 3 miljoner kronor jämförs. Som synes innebär ett större pensionskapital en högre pension.

Tabell 1: Pension före skatt vid olika pensionsbehållning och samma delningstal

Pensionsbehållning	Delningstal	Pension före skatt per år	Pension före skatt per månad
3 500 000	16	218 750	18 229
3 000 000	16	187 500	15 625

Källa: Egna beräkningar

¹⁰ I praktiken är det visserligen troligt att för en del individer är intjänandet lägre de allra första arbetsåren som en effekt av sommarjobb, extraarbete och liknande. Därtill finns det personer som byter karriär mitt i livet och då kan komma att få till exempel en betydligt högre lön under andra delen av arbetslivet. Likaså är det inte ovanligt med avbrott och deltidarbete under yrkeslivet.

4.2 Uttagsåldern

Uttagsåldern handlar om hur pensionskapitalet ska fördelas under den förväntade tiden som pensionär. Delningstalet styrs av uttagsåldern, den förväntade återstående livslängden för individens årskull vid den valda uttagsåldern och det så kallade förskottet i allmän pension.¹¹ Ju senare uttag desto lägre blir delningstalet och därmed blir pensionen högre, och vice versa förstås. Således bör en senare uttagsålder, allt annat lika, betyda ett färre antal förväntade år som allt intjänat pensionskapital ska räcka till och därmed en högre pension. Vid likartad lön, löneutveckling och antal arbetsår bör en senare uttagsålder då leda till en högre pension än vid en tidigare uttagsålder.

I tabell 2 åskådliggörs ett exempel på effekterna för pensionen av en senare uttagsålder genom att titta på ett delningstal på 16 respektive 15 med samma pensionsbehållning: ett lägre delningstal leder till en högre pension.

Tabell 2: Pension före skatt vid samma pensionsbehållning och olika delningstal

Pensionsbehållning	Delningstal	Pension före skatt per år	Pension före skatt per månad
3 500 000	16	218 750	18 229
3 500 000	15	233 333	19 444

Källa: Egna beräkningar

4.3 Uttagsålderns ökande aktualitet och påverkan på pensionen

Intjänandet och uttagsåldern verkar på olika sätt i systemet. Uttagsåldern får effekt på hela pensionsbehållningen då förändrade delningstal ändrar nämnaren i ekvationen, och är en mekanism som riskerar att underskattas. I tabell 3 syns delningstalen för inkomstpensionen för årskullarna 1940, 1945, 1950, 1955 och 1959 vid uttagsålder 63, 64, 65, 66 och 67 år. Ju senare man går i pension desto lägre delningstal. När både intjänandet och uttagsåldern ökar (som i hänvisningen till Pensionsmyndigheten i avsnitt 2.2), till exempel när man arbetar från 25-66 år istället för 25-65 år, kan man förenklat säga att den högre pension som blir resultatet beror mer på den ökade uttagsåldern än det ökade intjänandet.¹²

Det framgår också tydligt att delningstalen vid exempelvis 65 års ålder har ökat sedan de första årskullarna pensionärer som omfattas av det nya pensionssystemet gick i pension. Så om människor fortsätter att gå i pension vid samma ålder som äldre årskullar, 65 år till exempel, blir pensionen därmed successivt allt lägre.

¹¹ Förskottet i allmän pension diskuteras i mer detalj i exempelvis SPF Seniorernas rapport *Åldersgapet i pensionen* och Pensionsmyndighetens rapport *Högre startpension eller högre årliga pensionsomräkningar?*

¹² En förenklad beräkning kring vikten av intjänade respektive uttagsålder för pensionen när både dessa ökar kan se ut på följande sätt – utan hänsyn till förskott, indexeringar mm: En pensionsbehållning på 3,5 miljoner kronor och pensionering vid 65 år (efter arbete i åldern 25-65 år) betyder ett delningstal på 17 och en pension på cirka 17 150 kronor. Om man arbetar vidare ett år till 66 år ökar behållningen till 3,59 miljoner kronor och man får delningstalet 16,4 och en pension på omkring 18 250 kronor. Pensionshöjningen på cirka 1 100 kronor innebär en ökning med 6,25 procent. Till dessa 6,25 procent bidrar det ytterligare intjänandet med 2,5 procentenheter ($(41/40)/40$) och en kortare återstående medellivslängd i form av ett lägre delningstal bidrar med 3,75 procentenheter $(6,25-2,5)$. En förändring av uttagsåldern får därmed alltid större betydelse än en förändring av intjänandet när skillnaden i delningstalen mellan olika åldrar är ungefär som i tabell 3.

Tabell 3: Delningstal för inkomstpensionen

Födelseår / Uttagsålder	63	64	65	66	67
1940	16,53	15,96	15,69	15,11	14,54
1945	16,98	16,39	16,22	15,64	15,07
1950	17,47	16,89	16,63	16,05	15,46
1955	17,89	17,3	16,99	16,4	15,81
1959	18,16	17,58	16,99	16,67	16,08

Källa: Typfallsmodellen 2025

Att förändringen i delningstalen är förhållandevis liten för årskullarna mellan 1955 och 1959 beror på att medellivslängden gick tillbaka kraftigt under pandemin, för att sedan återgå till ungefär de nivåer som medellivslängden hade före pandemin.¹³

Medellivslängden har, som nämnts, ökat bland både kvinnor och män åren 2000-2024. Men utvecklingen skiljer sig åt mellan olika grupper. Exempelvis har medellivslängden förvisso ökat i alla grupper sett till utbildningsnivå, men det finns skillnader dessa grupper emellan enligt SCB. För de med eftergymnasial utbildning har medellivslängden ökat mest och för de med förgymnasial utbildning har den ökat minst. Hos kvinnor med förgymnasial utbildning har medellivslängden ökat mindre än hos alla andra utbildningsgrupper och oavsett kön. Totalt sett har skillnaderna i medellivslängd utifrån olika utbildningsnivåer ökat under perioden.

Riktåldern (och delningstalen) gör dock ingen skillnad på olika grupper utifrån till exempel kön eller utbildningsnivå. Även de personer som har arbetat sedan de tog studenten och som kan förväntas ha ett kortare liv som pensionärer än exempelvis de akademiker som börjat arbeta senare behöver med pensionssystemets logik förlänga sina redan långa arbetsliv – och därmed förkorta sina (redan jämförelsevis korta) pensionärsliv – för att inte riskera en alltför låg pension.¹⁴ Med andra ord riskerar personer med lägre utbildningsnivå att missgynnas i dessa avseenden. I genomsnitt har yrken som i regel kräver en kortare utbildning som undersköterska, butikspersonal och bussförare karaktäriserats av en genomsnittlig pensionsålder lägre än 65 år. Medan medelpensionsåldern i yrken där arbetslivet börjar senare och där medellivslängden är högre som civilingenjörer, läkare och gymnasielärare legat högre än 65 år.¹⁵

Uttagsålderns betydelse för människors pension kan förväntas öka framöver. Detta beror på att frågan om ett längre arbetsliv blir allt mer aktuell, spridningen i val av uttagsålder har som vi sett blivit betydande och majoriteten framtida pensionärer kommer troligen inte att kunna arbeta minst till riktåldern, vilket då kan medföra en låg pension. Allt detta kan även medföra ökade skillnader i pensionsbelopp också vid likartade arbetsliv. Inte bara livsinkomsten och antalet arbetsår kommer att spela roll för pensionen utan det kommer också uttagsåldern och hur lång tid pensionen förväntas ska räcka från pensionering.

¹³ Enligt SCB var minskningen av medellivslängden för både kvinnor och män som följd av Covid-19 den största minskningen sedan 1940-talet.

¹⁴ En annan kritik i sammanhanget är att detta också innefattar att arvsvinster (pensionspengar från avlidna i samma åldersgrupp) på gruppnivå går från personer med lägre pensioner, längre arbetsliv och kortare pensionärsliv till personer med högre pensioner, kortare arbetsliv och längre pensionärsliv. Se Sveriges Radio 2025-12-02.

¹⁵ Exempel från Pensionsmyndighetens *Då går olika yrkesgrupper i pension*.

5. Vad väger tyngst för pensionen: antal arbetsår, uttagsålder eller både och?

5.1 Bakgrund och typfall

I denna del kommer vi att undersöka i vilken grad intjänandet (antal arbetsår och lönenivå) respektive uttagsåldern påverkar pensionen genom att jämföra fyra typfall med en rad räkneexempel.¹⁶ Vi utgår ifrån fyra typfall som är födda 1959 och har tjänstepension ITP2.¹⁷ Typfallen finns med två olika lönenivåer som motsvarar medellönen 2025 (37 100 kronor/månad) som innebär en pension med en mindre del garantipension samt en högre lönenivå (50 000 kronor/månad) där garantipension inte inverkar på pensionen.¹⁸ De två lönenivåerna kan också betraktas som exempel på en kortare respektive längre utbildning. Dessutom används två olika varianter på arbetslivets längd, nämligen 20-65 år respektive 25-65 år, för typfallen.¹⁹ Det antas att majoriteten i årskull 1959 tar ut pension vid 65 år eller tidigare och därför används 65 år som typfallens uttagsålder, dvs precis som i verklighetens årskull 1958 (se avsnitt 3.2) som omfattas av samma åldersgränser i pensionssystemet och de kringliggande trygghetssystemen som 59:orna.²⁰

Tabell 4: Typfallen som utgår ifrån (årskull 1959, tjänstepension ITP2)

Typfall	1	2	3	4
Slutlön	37 100	50 000	37 100	50 000
Arbetar i åldern	20-65	20-65	25-65	25-65

Total pension efter skatt redovisas vid 69 års ålder för alla och i fasta priser (med ett undantag i tabell 10 och 11 där pensionen vid 70 års ålder visas för ett exempel, markerat med *). Det innebär att pensionen efter skatt här, vid 69 års ålder och därmed med förhöjt grundavdrag, är ungefär den nettopensionsnivå som är relevant under en mycket stor del av livet som pensionär. Detta underlättar jämförelser mellan exemplen.²¹

Utgångspunkten kommer att utgöras av typfallens totala pension efter skatt som i sin tur jämförs med olika exempel på antal år i arbetslivet och olika uttagsåldrar. Vi kommer också studera hur ytterligare års arbete såväl tidigt som sent påverkar pensionsnivån samt i vilken utsträckning pensionsbehållningens storlek inverkar på pensionsnivån.

5.2 Vad räcker ett 45-årigt arbetsliv till?

Typfall 1

Typfall 1 har en medellön på 37 100 kronor, har arbetat i 45 år utan avbrott i åldern 20-65 år och får en pension efter skatt på 20 064 kronor.²²

Typfall 1 sätts i Scenario A i relation till tre varianter på 40-åriga arbetsliv med samma slutlön men senare uttagsålder – arbete i åldrarna 26-66, 27-67 respektive 28-68 år. I tabell 5 framgår att

¹⁶ Hur mycket pensionen kan öka genom att en individ arbetar ytterligare ett år har redan studeras av till exempel Pensionsmyndigheten (webbsida *Jobba längre ger högre pension*) och det är inte huvudfokuset i denna rapport.

¹⁷ Resultaten blir snarlika med en annan tjänstepension som t ex Avtalspension SAF-LO, se bilaga 1.

¹⁸ Även om garantipensionen jämnar ut skillnader är det relevant med typfall med garantipension eftersom strax över hälften av dagens pensionärer, varav många med långa arbetsliv, uppbär garantipension.

¹⁹ Det finns studier (SPF Seniorerna 2021) som visar att samma pensionsnivå för ett exempel som arbetar i 40 år till 65 års ålder kan uppnås med färre antal arbetsår men en tre år högre uttagsålder. De senaste årens förändringar avseende grundskyddet och riktåldern innebär dock att en aktuell studie bör göras.

²⁰ Typfallsmodellen 2025 version 4.7 har använts, med inställningar inflation 0 %, real tillväxt 0 % och real avkastning 1,7 %. Pensionerna redovisas i fasta priser med 2025 som basår.

²¹ Den högre skatt på pensioner som typfallen drabbas av fram till året de fyller 67 år beaktas inte här, men denna under några år högre skatt blir givetvis en nackdel för de som tar ut pension före sin riktålder.

²² Både Typfall 1 och Typfall 2 har en beräknad kompensationsgrad på 48 procent för allmän pension och 63 procent för total pension.

40 års arbetsliv med senare uttagsålder i alla exempel ger en högre pension än för Typfall 1:s 45-åriga arbetsliv i åldern 20-65 år. Skillnaden blir cirka 500, 1 700 respektive 2 800 kronor högre pension för de tre exemplen med senare uttagsåldrar (omkring 2, 9 respektive 14 procent högre). Eftersom Typfall 1 har garantipension jämnas skillnaderna i pension ut mellan olika antal arbetsår och olika uttagsåldrar. Sammanfattningsvis, 40 arbetsår med en något senare uttagsålder kan leda till en klart högre pension än för den som börjat arbeta tidigt och får ihop totalt 45 års arbete. I Scenario B undersöks hur många arbetsår som krävs för att med samma lönenivå men med en senare uttagsålder (66, 67 och 68 år) kunna nå en likvärdig pension med Typfall 1? Svaret är att det då räcker med 37, 31 och 29 års arbetsliv för att nå samma pension som Typfall 1. Med omkring 10-15 färre arbetsår men en senare uttagsålder går det därmed att uppnå samma pension som för den med 45 års arbetsliv.

Tabell 5: Typfall 1:s pension jämfört med räkneexempel med samma lönenivå och annan uttagsålder

Arbetar i åldern	Antal år i arbetslivet	Total pension efter skatt	Skillnad mot Typfall 1, kr	Skillnad mot Typfall 1, %
20-65 (Typfall 1)	45	20 064		
<i>Scenario A: Jämförelse mellan typfallet och exempel på 40 års arbetsliv med senare uttagsålder</i>				
26-66	40	20 540	476	2,4%
27-67	40	21 793	1 729	8,6%
28-68	40	22 864	2 800	14,0%
<i>Scenario B: Antal arbetsår som räcker för att nå ungefär samma pension som typfallet</i>				
29-66	37	20 059		
36-67	31	20 070		
39-68	29	20 139		

Källa: Typfallsmodellen 2025 och egna beräkningar

Det kan också vara av intresse att undersöka i vilken grad man kan kompensera för frånvaro från arbetslivet under unga år genom att därefter utbilda sig vilket torde leda till en högre lön (här 45 000 kronor) än vad som annars vore fallet. I tabell 6 utgör Typfall 1:s nettopension utgångspunkten för att studera hur långt arbetsliv som behövs vid en högre lön för att nå ungefär samma pension som Typfall 1. Med en lön på 45 000 kronor kan man genom arbete i åldrarna 34-65, 38-66 eller 41-67 år (dvs totalt 31, 28 eller 26 år) uppnå en pension i paritet med den som arbetat i 45 år men med en lön på 37 100 kronor. Det går således utmärkt att kompensera för arbetslivsfrånvaro i unga år genom att skaffa en högre lön och gå i pension senare.

Tabell 6: Typfall 1:s pension jämfört med räkneexempel med något högre lönenivå (45 000 kr/mån) och annan uttagsålder

Arbetar i åldern	Antal år i arbetslivet	Total pension efter skatt
20-65 (Typfall 1)	45	20 064
<i>Scenario B: Antal arbetsår som räcker för att nå ungefär samma pension som typfallet</i>		
34-65	31	20 163
38-66	28	20 305
41-67	26	20 365

Källa: Typfallsmodellen 2025 och egna beräkningar

Typfall 2

Typfall 2 har en slutlön på 50 000 kronor, vilket innebär en pension efter skatt på 25 519 kronor – som inte innefattar garantipension och därmed kan jämförelser göras utan grundskyddsreglernas inverkan.

För tre 40-åriga arbetsliv med högre uttagsålder (26-66, 27-67 respektive 28-68 år) i Scenario A, tabell 7, blir resultaten blandade när de jämförs med Typfall 2. För det första exemplet blir det jämfört med Typfall 2 en 600 kronor lägre pension, men när uttagsåldern stiger blir det istället en 1 600 respektive 3 300 kronor högre pension (eller cirka 2 procent lägre respektive 6 och 13 procent högre).

För att nå ungefär samma pension som Typfall 2 framgår i Scenario B att den som arbetar till 66, 67 respektive 68 år kan klara sig på ett kortare arbetsliv, nämligen på 42, 40 respektive 33 år.

Vi ser alltså samma mönster som tidigare: en senare uttagsålder kan mycket väl spela en större roll för pensionsnivån än antal arbetade år. När garantipensionen inte längre finns med i ekvationen för Typfall 2 blir effekterna av en senare uttagsålder något annorlunda.

Tabell 7: Typfall 2:s pension jämfört med räkneexempel med samma lönenivå och annan uttagsålder

Arbetar i åldern	Antal år i arbetslivet	Total pension efter skatt	Skillnad mot Typfall 2, kr	Skillnad mot Typfall 2, %
20-65 (Typfall 2)	45	25 519		
<i>Scenario A: Jämförelse mellan typfallet och exempel på 40 års arbetsliv med senare uttagsålder</i>				
26-66	40	24 925	-594	-2,3%
27-67	40	27 157	1 638	6,4%
28-68	40	28 790	3 271	12,8%
<i>Scenario B: Antal arbetsår som räcker för att nå ungefär samma pension som typfallet</i>				
24-66	42	25 692		
31-67	40	25 448		
35-68	33	25 734		

Källa: Typfallsmodellen 2025 och egna beräkningar

5.3 Utagsålderns påverkan vid lika många års arbetsliv

Typfall 3

Typfall 3 har 37 100 kronor i lön, arbetar i 40 år i åldern 25-65 år och har en pension efter skatt på 19 493 kronor.²³ I Scenario A (tabell 8) när Typfall 3 jämförs med tre varianter på 40-åriga arbetsliv men med senare uttagsålder, dvs arbete i åldrarna 26-66, 27-67 respektive 28-68 år, framgår förtjänsten av ett senare uttag: cirka 1 000, 2 300 respektive 3 400 kronor högre pension (eller omkring 5, 12 respektive 17 procent högre pension) vid senare uttagsåldrar.

För att nå en pension i paritet med Typfall 3, i Scenario B, klarar man sig med olika varianter på högre uttagsålder och ett 34-, 29- eller 28-årigt arbetsliv.

²³ Både Typfall 3 och 4 har en kompensationsgrad för allmän pension respektive total pension på 43 respektive 58 procent.

Tabell 8: Typfall 3:s pension jämfört med räkneexempel med samma lönenivå och annan uttagsålder

Arbetar i åldern	Antal år i arbetslivet	Total pension efter skatt	Skillnad mot Typfall 3, kr	Skillnad mot Typfall 3, %
25-65 (Typfall 3)	40	19 493		
<i>Scenario A: Jämförelse mellan typfallet och exempel på 40 års arbetsliv med senare uttagsålder</i>				
26-66	40	20 540	1 047	5,4%
27-67	40	21 793	2 300	11,8%
28-68	40	22 864	3 371	17,3%
<i>Scenario B: Antal arbetsår som räcker för att nå ungefär samma pension som typfallet</i>				
32-66	34	19 560		
38-67	29	19 354		
40-68	28	19 683		

Källa: Typfallsmodellen 2025 och egna beräkningar

Typfall 4

Det fjärde typfallet arbetar 25-65 år, har en lön på 50 000 kronor och en pension efter skatt på 23 648 kronor. När de tre exemplen i tabell 9 som arbetar i 40 år med senare uttagsålder (Scenario A) jämförs med Typfall 4, som också arbetar i 40 år, blir resultatet att förskjutningen av arbetslivet till en högre uttagsålder lönar sig: det blir cirka 1 300, 3 500 respektive 5 100 kronor mer i pension (eller 5, 15 respektive 22 procent högre pension).

För att nå ungefär samma pension som Typfall 4 behövs (Scenario B), om man kan skjuta på sin uttagsålder några år, enbart 36, 30 respektive 28 års arbetsliv.

Sammantaget innebär detta att en senare uttagsålder, med samma antal arbetsår, får större betydelse för pensionsnivån än antalet år i arbete.

Tabell 9: Typfall 4:s pension jämfört med räkneexempel med samma lönenivå och annan uttagsålder

Arbetar i åldern	Antal år i arbetslivet	Total pension efter skatt	Skillnad mot Typfall 4, kr	Skillnad mot Typfall 4, %
25-65 (Typfall 4)	40	23 648		
<i>Scenario A: Jämförelse mellan typfallet och exempel på 40 års arbetsliv med senare uttagsålder</i>				
26-66	40	24 925	1 277	5,4%
27-67	40	27 157	3 509	14,8%
28-68	40	28 790	5 142	21,7%
<i>Scenario B: Antal arbetsår som räcker för att nå ungefär samma pension som typfallet</i>				
30-66	36	23 558		
37-67	30	23 755		
40-68	28	23 756		

Källa: Typfallsmodellen 2025 och egna beräkningar

5.4 Hur påverkas pensionen av ett eller flera års ytterligare arbete?

Ytterligare en aspekt är hur stor skillnad ett års ytterligare arbete gör för pensionen, eller annorlunda uttryckt: hur mycket är ett år i början på arbetslivet respektive i slutet på arbetslivet värt? För att svara på det används återigen Typfall 4 respektive Typfall 3 som utgångspunkter.

Pensionsökning vid ytterligare arbetsår – Typfall 4

I den första jämförelsen används Typfall 4 som utgångspunkt, med ett arbetsliv i åldern 25-65 år och en pension på 23 648 kronor per månad efter skatt. Utifrån Typfall 4:s pensionsnivå innebär ett års längre arbetsliv genom att istället börja jobba vid 24 års ålder att pensionen ökar med

närmare 400 kronor eller nästan 2 procent. Om ett års längre arbetsliv istället sker genom att addera ett år i slutet (arbete 25-66 år) blir pensionen nästan 1 700 kronor högre eller 7 procent högre än för Typfall 4. Förtjänsten med ett ytterligare arbetsår blir alltså omkring fyra gånger högre när det extra arbetsåret förläggs i slutet på arbetslivet istället för i början.

Två års längre arbetsliv ger antingen omkring 750 kronor högre pension (3 procent) när det sker i början eller 4 350 kronor högre pension (19 procent) när det sker efter 65 års ålder. Vid tre års längre arbetsliv är motsvarande siffror 1 100 kronor (5 procent) respektive 6 500 kronor (28 procent) högre pension. Och vid fyra års längre arbetsliv handlar det om 1 500 kronor (6 procent) respektive 8 400 kronor (35 procent) högre pension. Det sistnämnda betyder att ett extra arbetsår efter 65 års ålder ger alltså ungefär lika stor pensionsökning som fyra års extra arbete i början av arbetslivet. Avslutningsvis framgår också att fem års längre arbetsliv, i början respektive slutet av arbetslivet, ger en 1 850 respektive 10 500 kronor högre pension (motsvarande 8 respektive 45 procent högre pension). Således, när flera ytterligare arbetsår adderas blir förtjänsten för pensionen nästan sex gånger större när arbetsåren tillförs i slutet av arbetslivet än i starten. När pensionen fördelas på ett färre antal år än i utgångsläget (här 65 år) får det stor påverkan på pensionsnivån.

Tabell 10: Pensionsökning genom ytterligare arbetsår i början och slutet av arbetslivet – Typfall 4 som utgångspunkt

Arbetar i åldern	Antal år i arbetslivet	Total pension efter skatt	Skillnad mot Typfall 4 som arbetar 25-65 år, kr	Skillnad mot Typfall 4 som arbetar 25-65 år, %
20-65	45	25 519	1 871	7,9%
21-65	44	25 147	1 499	6,3%
22-65	43	24 772	1 124	4,8%
23-65	42	24 397	749	3,2%
24-65	41	24 022	374	1,6%
25-65 (Typfall 4)	40	23 648		
25-66	41	25 308	1 660	7,0%
25-67	42	28 018	4 370	18,5%
25-68	43	30 170	6 522	27,6%
25-69	44	32 028	8 380	35,4%
25-70*	45	34 164	10 516	44,5%

Källa: Typfallsmodellen 2025 och egna beräkningar

Pensionsökning vid ytterligare arbetsår – Typfall 3

Vi gör samma jämförelse för Typfall 3, där garantipensionen har en utjämnade effekt på pensionsnivåerna för de olika exemplen, framförallt för de som går i pension kring 65 års ålder. Ett års längre arbetsliv genom att påbörja arbetslivet tidigare ger drygt 150 kronor högre pension (+1 procent), medan motsvarande förlängning från 65 till 66 år ger 1 200 kronor högre pension (+6 procent). Detta mönster fortsätter när det handlar om två, tre och fyra års förlängning av arbetslivet tidigt respektive sent. Och för den som förlänger sitt arbetsliv med fem år i början genom att arbeta i åldern 20-65 år blir det en cirka 550 kronor högre pension (+3 procent) jämfört med Typfall 3, medan det för den som arbetar lika många år ytterligare men efter 65 års ålder blir en 6 700 kronor högre pension (+34 procent). Ett års extra arbete genom en förlängning av arbetslivet till 66 år ger för Typfall 3 alltså en dubbelt så stor förtjänst (1 200 kronor eller 6 procent högre pension) som fem års extra arbete i början (600 kronor eller 3 procent högre pension). Annorlunda uttryckt betyder ett års ytterligare arbete efter 65 år en nästan nio gånger högre pension än vad ett ytterligare år före 25 års ålder medför. Förlänger man

arbetslivet med fler år än så ger extra arbetsår i slutet en nästan 11 gånger större pensionsökning än om arbetslivet förlängs i början.

Tabell 11: Pensionsökning genom ytterligare arbetsår i början och slutet av arbetslivet – Typfall 3 som utgångspunkt

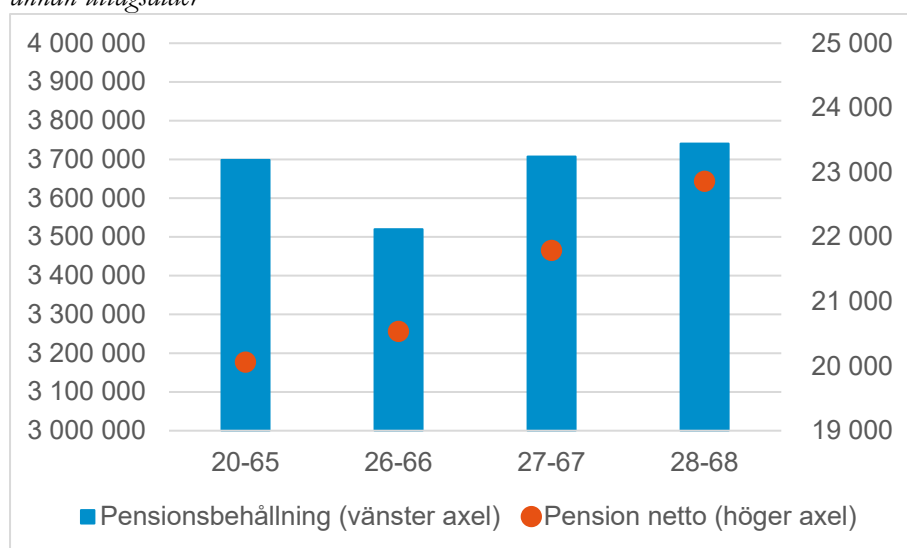
Arbetar i åldern	Antal år i arbetslivet	Total pension efter skatt	Skillnad mot Typfall 3 som arbetar 25-65 år, kr	Skillnad mot Typfall 3 som arbetar 25-65 år, %
20-65	45	20 064	571	2,9%
21-65	44	19 959	466	2,4%
22-65	43	19 895	402	2,1%
23-65	42	19 773	280	1,4%
24-65	41	19 632	139	0,7%
25-65 (Typfall 2)	40	19 493		
25-66	41	20 689	1 196	6,1%
25-67	42	22 057	2 564	13,2%
25-68	43	23 275	3 782	19,4%
25-69	44	24 568	5 075	26,0%
25-70*	45	26 193	6 700	34,4%

Källa: Typfallsmodellen 2025 och egna beräkningar

5.5 Pensionsbehållningens betydelse

Att uttagsåldern spelar stor roll för pensionsnivån understryks när räkneexemplens intjänade pensionsbehållning (inkomstpension och premiepension, i löpande priser) studeras i relation till den pension de sen får utbetald. För Typfall 1 framgår i diagram 1 att dennes stora pensionskapital inte nödvändigtvis betyder en högre pension, exempelvis har den som arbetar 26-66 år ett mindre kapital men får en högre pension än Typfall 1. Eller som i exemplen som arbetar 27-67 år och 28-68 år som båda har en pensionsbehållning motsvarande Typfall 1 men vars pensioner blir 1 700 respektive 2 800 kronor lägre.

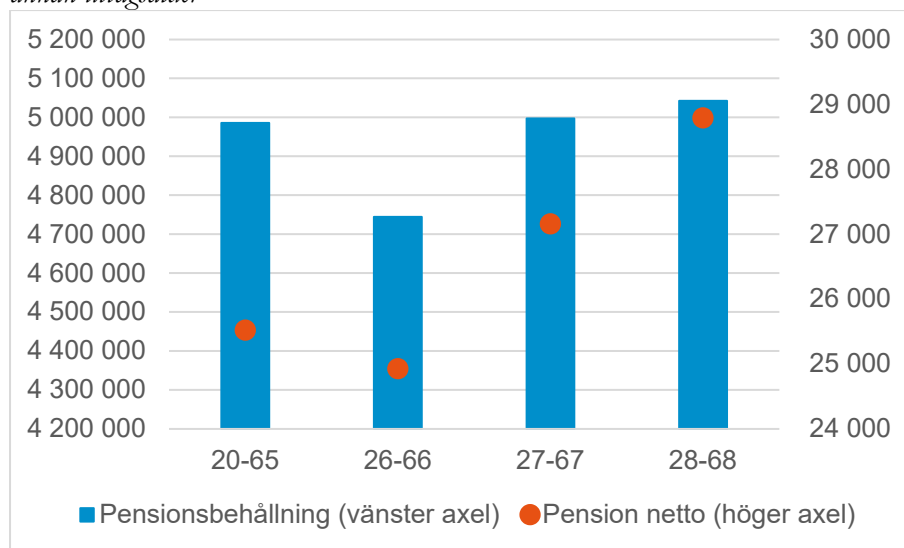
Diagram 1: Typfall 1 – pensionsbehållning och pension jämfört med räkneexempel med samma lönenivå och annan uttagsålder

Källa: Typfallsmodellen 2025 och egna beräkningar

Detsamma gäller för Typfall 2, pensionsbehållningens storlek har viss betydelse för månadspensionen men en senare uttagsålder kan trumfa storleken på pensionsbehållningen vilket syns när Typfall 2:s pension jämförs med exempel som arbetar 27-67 år eller 28-68 år, men däremot inte när det gäller exemplet med ett arbetsliv mellan 26 och 66 år.²⁴

Diagram 2: Typfall 2 – pensionsbehållning och pension jämfört med räkneexempel med samma lönenivå och annan uttagsålder

Källa: Typfallsmodellen 2025 och egna beräkningar

6. Slutsatser

Uttagsåldern kan mycket väl bli mer betydelsefull för människors pensionsnivå än antalet år i arbete. Vid samma lönenivå kan räkneexempel med 40 års arbetsliv och en något senare uttagsålder få en flera tusenlappar högre pension än den som har arbetat i 45 år. Alternativt kan man med runt 30 års arbetsliv men en senare uttagsålder få ungefär samma pension som den som har arbetat i 40-45 år. Därtill har ytterligare arbete i slutet av arbetslivet en klart större effekt på pensionen än vad ytterligare arbete i starten av arbetslivet har. För ett räkneexempel med högre lönenivå (50 000 kronor i slutlön) är ett års ytterligare arbete i slutet fyra gånger mer värdefullt för pensionsnivån än om det ytterligare arbetsåret hade genomförts i unga år. Denna skillnad ökar när exempelvis fem extra arbetsår jämförs. Ett eller flera ytterligare arbetsår får därmed mycket olika betydelse för pensionens nivå beroende på när de inträffar. Vidare innebär inte en större pensionsbehållning nödvändigtvis en högre pension, utan också här kan uttagsåldern få större effekt på pensionsnivån än storleken på det totala pensionskapitalet.

De tidiga arbetsåren får alltså en liten effekt på pensionen och de sena arbetsåren en stor effekt – tvärt emot intentionerna – vilket betyder att intjänandet till pensionen således inte väger lika tungt oavsett när det sker under livet. Detta beror till stor del på att pensionen blir högre när den ska räcka färre år. I framtiden kan detta komma att ändras en aning så att antal arbetade år får en något större effekt än i dagsläget. Det beror på att i en del tjänstepensionsavtal, som t ex Avtalspension SAF-LO, är intjänandet premiebestämt och det påbörjas numer i en lägre ålder än

²⁴ Resultaten för Typfall 3 och 4 skulle bli mycket likartade resultaten i diagram 1 och 2 och redovisas därför inte. Noterbart är också att i nettopensionsbeloppen ingår tjänstepension medan i pensionsbehållningen ingår enbart inkomstpension och premiepension – men om nettopensionen enbart för inkomstpension och premiepension skulle sättas i relation till pensionsbehållningen för samma pensionsdelar blir resultaten för typfall 1 och 2 mycket snarlika de resultat som ses i diagram 1 och 2.

vad som var fallet för många av de som går i pension i närtid. För de med förmånsbestämda tjänstepensioner lär dock uttagsålderns betydelse vara någorlunda intakt också framöver.

För personer som har börjat arbeta tidigt med hopp om att ett långt arbetsliv ska leda till en god pension är det dåliga nyheter att de tidiga åren får en så pass liten relativ betydelse för pensionen i slutändan. Människor med en tidig etablering i arbetslivet får en mindre förtjänst på pensionen än vad livsinkomstprincipen anspelar på.

Däremot är det goda nyheter för dem som av olika anledningar kommer in i arbetslivet senare eller har avbrott under arbetlivet. Man kan resa i unga år eller ta sabbatsår, testa olika utbildningsvägar eller bo utomlands, och genom ett eller par års extra arbete i slutet av arbetslivet kan man mer än kompensera för fler år av frånvaro. Dock förutsätter detta att människorna i fråga sen faktiskt kan arbeta till en högre uttagsålder, vilket inte är givet för alla.

Differensen i pension mellan dem med många års arbetsliv som sällan kan arbeta till högre åldrar och de som arbetat färre år men kan skjuta på uttaget riskerar att växa, vilket kan påverka synen på rättvisa både mellan grupper men också avseende utfallen från pensionssystemet. Systemet belönar inte en tidig inträdesålder och ett långt arbetsliv, utan snarare får vad man företar sig i slutet på arbetslivet en relativt stor vikt för pensionen. Samtidigt är det troligt framöver att enbart en minoritet kommer att kunna höja sin pension genom att förlänga arbetslivet i slutet, vilket sannolikt också upplevs orättvist. Man kan också fråga sig om det är rimligt, i ett system som sägs bygga på livsinkomstprincipen, att när i ålder intjänandet sker bör väga så pass olika tungt för pensionen som det alltså förefaller göra idag.

I och med att det inte kan sägas att inkomsterna under livets olika delar väger lika tungt för pensionen uppnås inte det som pensionsreformen skulle komma bort ifrån, nämligen att i ATP-systemet fick åren på slutet större betydelse för pensionen. Inte heller infrias tanken att vid likartad lön och karriär leder ett större antal år med pensionsgrundande inkomster till en högre pension än ett mindre antal år, eftersom räkneexempel med fem färre arbetsår men en något senare uttagsålder kan uppnå en högre pension än den som arbetat fler år. Detta kan givetvis upplevas orättvist när alla människor inte kan förlänga sina arbetsliv. Däremot infrias tanken om att vid lika lön betyder ett senare uttag en högre pension.

När det gäller huruvida det kan sägas löna sig att ha arbetat för pensionen framgår dels att ytterligare arbetsår tidigt i arbetslivet inte ger mycket avtryck på pensionen dels att ytterligare arbetsår efter exempelvis 65 års ålder däremot innebär en högre pension. Den eventuella förtjänsten av arbete är alltså beroende av när intjänandet sker. Men om bara en minoritet av arbetstagarna framöver väntas kunna arbeta till en högre ålder kommer majoriteten troligen inte att kunna öka på sin pension genom att skjuta på uttagsåldern och upplever då sannolikt att det inte har lönat sig för pensionen att ha arbetat. Allt detta leder till legitimitetsproblem – dels undrar man varför till exempel 45 års arbetsliv inte ger en särskilt hög pension dels varför den som arbetar fem år färre med samma lön kan få en klart högre pension. Samt varför cirka 30 års arbete, med samma lönenivå men senare uttagsålder, kan ge ungefär samma pension som ett arbetsliv på 40-45 år. Därtill finns det risk att sådan upplevd orättvisa och differentierade pensionsnivåer kommer att öka när spridningen i uttagsålder kommit att bli stor.

Generellt sett påverkar både intjänandet och uttagsåldern pensionens nivå. Men information kring den allmänna pensionen fokuserar ofta på att livsinkomsten styr och att allt intjänande påstås väga lika tungt för pensionen. När uttagsåldern i själva verket kan ha en större betydelse för pensionen än både livsinkomsten och antal arbetsår blir det en delvis missvisande bild av hur pensionssystemet fungerar. Betydelsen av antalet arbetsår riskerar att överskattas medan uttagsåldern och tiden pensionen ska räcka underskattas. Legitimiteten kan också försvagas när systemet uppges vara ett livsinkomstsystem, men som i praktiken premierar senare uttag snarare än många och tidiga arbetsår. Det finns därmed ett behov av att budskap om livsinkomsten och

antal år i arbetslivet kompletteras med att uttagsåldern kan få stor påverkan på pensionen. Kommunikation och debatt kring pensioner bör vara saklig och transparent.

Pensionssystemet kan inte sägas leva upp till grundtankarna om att det ska löna sig att ha arbetat, en kompensationsgrad ungefär som i det tidigare systemet eller att inkomsterna som styr pensionen väger lika tungt oavsett när de tjänas in under livet. Det är därmed dags att renovera och utveckla pensionssystemet. Pensionerna måste höjas och det ska löna sig att ha arbetat för sin pension – oavsett när arbetsinsatserna har skett. En högre pensionsavgift, genom en omfördelning inom befintlig arbetsgivaravgift, som kommer såväl dagens som framtidens pensionärer till del genom högre inkomstbaserad allmän pension är ett nödvändigt första steg. Pensionssystemet behöver också ses över i sin helhet.

Källor

Offentliga dokument

Proposition 2018/19:133, *En riktålder för höjda pensioner och följsambet till ett längre liv*
Proposition 1997/98:151, *Inkomstgrundad ålderspension, m.m.*
Proposition 1993/94:250, *Reformering av det allmänna pensionsystemet*
Regeringskansliet, *Kommittédirektiv Dir. 2024:29 Pensionsnivåer och pensionsavgiften*
Regeringskansliet, *Ds 2019:2 Höjda åldersgränser i pensionsystemet*
Regeringskansliet, *Pensionsgruppens överenskommelse om långsiktigt höjda och trygga pensioner*, 2017-12-14
Sveriges riksdag, Motion 2024/25:1803 av Annika Strandhäll (S), *Pensionsystemet*
Sveriges riksdag, Motion 2021/22:4215 av Hans Eklind m.fl. (KD), *Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom*
Sveriges riksdag, Svar på skriftlig fråga 2021/22:1127 besvarad av statsrådet Ardalan Shekarabi (S), *Det nya pensionstilläggets effekter*
Sveriges riksdag, *Finansutskottets betänkande 2017/18:FiU20*
Sveriges riksdag, Svar på skriftlig fråga 2015/16:1042 besvarad av statsrådet Annika Strandhäll (S) *Hög examensålder och pensionerna*

Rapporter mm

Finanspolitiska rådet (2022), *Pensionsystemet och pensionärernas inkomster*
Folksam (2025), *Pensionsrasen fortsätter – en rapport om pensionsnivåerna 2025*
LO (2022), *Starkare inkomstskydd i pensionsystemet*
minPension (2024), *Kompensationsgradsrapporten 2024*
Pensionsmyndigheten (2025), *Pensionsåldrar och arbetslivets längd 2025*
Pensionsmyndigheten (2025), *Nyblivna pensionärers kompensationsgrader – Redovisning av regleringsbrevsuppdrag*
Pensionsmyndigheten (2021), *Högre startpension eller högre årliga pensionsomräkningar?*
Saco (2023), *Stärkt allmän pension*
SPF Seniorerna (2023), *Lönar det sig att arbeta för pensionen?*
SPF Seniorerna (2023), *Åldersgapet i pensionen*
SPF Seniorerna (2021), *Trygg pension*
TCO (2024), *Hälften går i förtid – Så ser tjänstemännen på att arbeta till riktåldern*
TCO (2023), *Lön för mödan? – Ett helt arbetsliv måste göra skillnad för pensionen*

Statistiska källor

Pensionsmyndigheten, Typfallsmodellen 2025, version 4.7

Webbsidor och nyhetsartiklar

Aftonbladet, *Allt mindre effekt av att jobba länge: "Det är förfärligt"*, senast uppdaterad 2024-03-06
Pensionsmyndigheten, informationsbroschyr *Hela livet räknas – när du sparar till din allmänna pension*
Pensionsmyndigheten, pressmeddelande: *Då går olika yrkesgrupper i pension*, 2023-04-25
Pensionsmyndigheten, webbsida *Finansiering av pensionsystemet*, senast uppdaterad 2024-05-14
Pensionsmyndigheten, webbsida: *Händelser i livet som kan påverka pensionen*, senast uppdaterad 2025-12-16
Pensionsmyndigheten, webbsida: *Jobba längre ger högre pension*, senast uppdaterad 2026-01-23
Statistiska Centralbyrån, webbsida: *Medellivslängden i Sverige*, senast uppdaterad 2025-03-21
Statistiska Centralbyrån, webbsida: *Återstående medellivslängd vid 65 års ålder efter utbildningsnivå 2000–2024*, senast uppdaterad 2025-06-02
Sveriges Radio, *Expert: Arbetare förlorar med högre pensionsålder*, 2025-12-02.

Bilaga 1

Tabell 12: Pensionen för den som arbetat 20-65 år jämfört med räkneexempel med samma lönenivå (37 100 kronor) och annan uttagsålder, tjänstepension SAF-LO

Arbetar i åldern	Antal år i arbetslivet	Pension efter skatt	Skillnad mot 45 års arbete, kr	Skillnad mot 45 års arbete, %
20-65	45	19 373		
26-66	40	20 037	663	3,4%
27-67	40	21 153	1 780	9,2%
28-68	40	22 077	2 704	14,0%

Tabell 13: Pensionen för den som arbetat 20-65 år jämfört med räkneexempel med samma lönenivå (50 000 kronor) och annan uttagsålder, tjänstepension SAF-LO

Arbetar i åldern	Antal år i arbetslivet	Pension efter skatt	Skillnad mot 45 års arbete, kr	Skillnad mot 45 års arbete, %
20-65	45	24 603		
26-66	40	24 248	-355	-1,4%
27-67	40	26 301	1 698	6,9%
28-68	40	27 739	3 136	12,7%

www.spfseniorerna.se

Mars 2026

Box 38063, 100 64 Stockholm

Tel 08-692 32 50

info@spfseniorerna.se

